



NETĪRAIS BIZNESS

Šobrīd pasaulē nav nevienas valsts, kura būtu pasargāta no medikamentu atdarinājumiem – šo ienesīgo biznesu jau sen pārņēmusi organizētā noziedzība. Taču lielās zāļu kompānijas labprātāk izvēlas šo problēmu noklusēt



Gandrīz neiespējami atšķirt:
erekcijas uzlabotāja „Viagra”
oriģināls (augšā) un kopija

SĒRGA SĀKAS PĒKŠŅI: 2006. GADA RUDENĪ Panamā pēc klepus sirupa lietošanas nomirst 115 cilvēki, to skaitā arī daudzi bērni. Sirups ir saindēts ar dietilēnglikolu – saldenu vielu, kas parasti tiek izmantota kā antifrīzs. 2007. gadā Lielbritānijā tirdzniecībā nonāk 72 000 iepakojumu ar trim viltotiem medikamentiem: pret prostatas audzēju, infarktu un psihozēm. Tie satur pārāk maz aktīvās vielas, tikai 50 līdz 80 procentus no tā, kas rakstīts uz paciņas. 2011. gadā zinātnieki paraugos no vienpadsmit Āfrikas valstīs izplatītiem pretmalārijas līdzekļiem dzīvību glābjošo preparātu vietā atklāj pretsāpju līdzekli paracetamolu un “Viagras” aktīvo vielu sildenafilu.

Kas var būt nekrietnāks par medikamentu viltošanu? Kas var būt zemiskāks par neefektīvu vai pat indīgu kopiju izgatavošanu tieši tiem līdzekļiem, no kuriem cilvēki gaida dziedāšanu? Slikts “Gucci” somiņas vai “Rolex” pulksteņa atdarinājums kaitē oriģināražotāja biznesam. Bet antibiotikas, kas satur tikai krītu, un pretvēža zāles, kas samaisītas no aizdomīgiem ingredientiem, ir brutāls uzbrukums to cilvēku dzīvībai, kuri jau tā cieš.

Šis sērgas izplatību ir veicinājusi farmācijas produktu ražošanas globalizācija. Nav nevienas valsts, kura varētu apgalvot – mūs tas neskar. Patiesais viltojumu apjoms nav nosakāms, taču vairāki pētījumi atklāj biedējošu realitāti. Pasauls Veselības organizācija (PVO) lēš, ka Āfrikas dienvidu daļā, Latīņamerikā un Dienvidaustrumāzijā bīstami ir 30 procenti zāļu, tie ir vai nu viltoti kriminālā nolūkā, vai arī to kvalitāte ir zema nolaidīgas ražošanas standartu neievērošanas dēļ. Attīstītājās valstīs, kur pastāv nopietna uzraudzības sistēma, uz iepakojuma solītajam neatbilst mazāk nekā viens procents aptiekās nopērkamo medikamentu. Daudz bēdīgāk ir ar preparātiem internetā veikalu piedāvājumā.

Ienesīgo biznesu jau sen kontrolē organizētā noziedzība. Viltotāju bandas aizdomīgos preparātus iepērk Ķīnā un Indijā un caur brīvās tirdzniecības zonām Apvienotajos Arābu Emirātos un Panamā kā kontrabandu ievieš tos mērķa valstīs. Lai nojauktu pēdas izcelsmei, viņi novirza precī caur vairākiem starpniekiem.

“Bandu risks iekrist ir ļoti neliels, so di ir mazi, bet peļņa milzīga,” saka Aline Plansona, kura Interpolā atbild par farmācijas noziegumiem un strādā arī starptautiskajā zāļu pretviltošanas darba grupā (IMPACT), kuru 2006. gadā kopā ar citām organizācijām, tostarp farmācijas produktu ražotāju asociācijām, ārstiem un farmaceitiem, nodibināja PVO.

“Daudzi viltotāji jau agrāk bijuši profesionāli narkotiku biznesā,” stāsta Plansona, “un, tā kā ar medikamentiem var labi nopelnīt, viņi tagad izmēģina šo jauno segmentu.”

No noziedznieka viedokļa, ignorēt globālo farmācijas produktu tirgu, kura vērtība 2012. gadā tika lēsta ap 755 miljardiem eiro, būtu tīrais neprāts. Viltotāju peļņa ir fantastiska: ieguldot 1000 eiro, var nopelnīt 500 000 eiro, kas ir daudz vairāk nekā ar viltotām datorprogrammām, nau du vai klasiskajām narkotikām.

Plansona bez atelpas ceļo no vienas valsts uz nākamo, lai informētu valdības un patērētājus par briesmām, apmācītu policistus un muitniekus cīņā pret tablešu viltotājiem un sagatavotu tos veicamajiem reidiem (skat. reportāžu 70. lpp.). Visvairāk viņas palīdzība ir nepieciešama Āzijā un Āfrikā. Tur noziedznieku nāvējošo rūpalu bieži vien atvieglo korupcija un kontroles trūkums. To, cik viegla daudzviet viņiem ir dzīve, rāda kāds skaitlis: 30 no 193 PVO dalībvalstīm nav efektīvas zāļu pārvaldes un netiek nopietni kontrolēta medikamentu ražošana, importēšana un kvalitātes pārbaude.

Kriminologiem un veselības ministriju darbiniekiem raizes dara arī medikamentu straume, kas Eiropā ieplūst caur interneta aptiekām.

Starptautiskā pasta centrāle pie Frankfurtas lidostas, tieši blakus lidlaukam: Caur šejieni iziet gandrīz katra paciņa, kas valstī tiek ieviesta pa gaisu. Un caur muitas kontroli. 10 000 līdz 15 000 sūtījumu dienā. Pa visu plašo 190. nama augšstāvu izvijas konveijera lentes, visur redzami ar dzeltenām plastmasas kastēm piekrauti transporta ratiņi. Šeit pasts un mui ta strādā roku rokā. Viens muitnieks šķiro sūtījumus, aizdomīgos novietojot uz

Pēdējos gados Vācijas mui ta konfiscējusi miljoniem tablešu. Arī šis notievēšanas zāles no Āzijas – tā dēvētos “LiDa” preparātus. Tiek solīts, ka tie ir pilnīgi dabiski, bet patiesībā satur kādu sintētisku vielu bīstami augstā koncentrācijā



PASŪTOT ZĀLES AIZDOMĪGĀS INTERNETA APTIEKĀS, CILVĒKI RISKĒ AR DZĪVĪBU

konveijera lentes, kuras galā šodien strādā Markuss Redancs no muitas, bet viņam pretī – pasta darbinieks.

Kārta pakai, kas iesaiņota saburzītā oranžā papīrā. Uz pavadvīmes rakstīts “Supplements Medicines”, izcelsmes valsts Indija, sūtītāja vārds nav salasāms: “Mēs savus blēzus pazīstam,” saka Redancs. Un

Indija esot viena no valstīm, no kurām Vācijā ienākot ļoti daudz viltotu zāļu.

Pasta darbinieks ar nazi pārgriež kar tonu, atvāž vāku. Trāpīts: līdz malām pilna ar tabletēm “Viagra 100”. Zilas, rombveida formas kā “Viagra”, aktīvā viela uzrādīta tāda pati kā oriģinālam. Vēl 200 dzeltenas tabletes “Vidalista 20” ar sastāvu, kas arī

sola uzlabot potenci. Ne kastīšu, ne lietošanas instrukciju.

“Potences līdzekļi ir topā,” saka muitnieks. “Trīs ceturtdaļas visu medikamentu, kurus te pārtveram.” Pirms dažām stundām kolēģi jau izņēma polsterētu aploksni, no kuras izbira sarkanās potences tabletes. “Daudzi cilvēki nemaz nezina, ka zāļu ievēšana ar pasta starpniecību vispār ir aizliegta.” Katru nedēļu ar aizdomīgiem preparātiem piepildās vesels konteiners.

Veselības aizsardzības iestādes uzstājīgi brīdina par pasūtījumu riskiem nenopietnās interneta aptiekās. Un pētījumu rezultāti ir šokējoši: “European Alliance for Access to safe medicines” izanalizēja 18 internetā pirktus recepšu medikamentus, sākot no erekcijas veicinātājiem un sirds zālēm, beidzot ar Alcheimera slimības preparātiem. 62 procenti no tiem izrādījās viltoti.

Šveices zāļu institūts “Swissmedic” konfiscētajās tabletēs atklāja šausminošu ainu: daudzi potences veicināšanas produkti saturēja pārāk maz aktīvās vielas, citi, tostarp produkts “Black Superman” un “Feel Good like in a Heaven”, bija dzīvībai bīstami pārdozēti. Lielā daļā novājēšanas līdzekļu tika atrasta viela, kura jau sen ir izņemta no tirgus visā pasaulē, jo var izraisīt sirdsdarbības komplikācijas.

Tomēr, par spīti visiem brīdinājumiem, arvien vairāk cilvēku iepērkas interneta aptiekās, kuras izliekas par nopietniem piegādātājiem, tomēr ir reģistrētas ārzemēs bez skaidras adreses, nemaz nerunājot par reālu farmaceitu klātbūtni. Klienti šos recepšu medikamentus potences uzlabošanai izvēlas pasūtīt internetā, gan lai ietaupītu, gan arī lai izvairītos no ziņkārīgiem skatieniem, tāpēc biznesa zeļ un plaukst, un sērga turpina izplatīties arī Eiropā. Tendenci atklāj arī konfiscēto pasta sūtījumu skaita pieaugums: 2005. gadā muita Eiropas Savienības valstīs izņēma no apgrozības 560 000 zāļu vienību, bet 2011. gadā tie bija jau vairāk nekā 27 miljoni. Līdzīgi ir arī ASV. Tur muita 2011. gadā konfiscēja medikamentus 16,8 miljonu dolāru vērtībā, kas ir trīs reizes vairāk nekā 2010. gadā.

Globalizācijas cena

Lielākā daļa zāļu šodien tiek ražotas Āzijā, bet ražotņu kontrole joprojām ir nepilnīga

NO EKONOMIKAS VIEDOKĻA, medikamenti ir tikai prece, tāpat kā skūšanās aparāts un mobilais telefons. Tāpēc arī pār tiem, pacientiem nemanot, ir pārvēlies globalizācijas vilnis, kas ir apgrīzījis kājām gaisā visu farmācijas nozari. Vēl līdz pagājušā gadsimta 80. gadu beigām ražotāji Eiropā 80 procentus medikamentu izgatavoja uz vietas.

Tagad katls, no kura uz visām pasaules valstīm aizceļo lielākā daļa ārstniecisko līdzekļu, atrodas Āzijā, un gan eiropieši, gan amerikāņi vairāk nekā 80 procentus zāļu aktīvo vielu iepērk Indijā vai Ķīnā. Galvenais – lēti.

Piemēram, sāpju remdētājs paracetamols Eiropas kontinentā vispār vairs netiek ražots. Arī antibiotiku ziņā eiropieši lielā mērā ir atkarīgi no Āzijas.

Līdz ar globalizāciju ir pieaudzis viltojumu un nekvalitatīvu medikamentu risks. Un paraleli tam – grūtības garantēt pacientu drošību. Tas, pirmkārt, attiecas uz firmām, ar kuru vārdu – vai tas būtu “Bayer”, “Merck”, “Glaxo-SmithKline” vai “Pfizer” – preparāts galā tiek izplatīts.

Zāļu kompānijas ar komplicētu analīžu palīdzību cenšas nodrošināt, lai tabletēs

patiešām atrastos tas, kas uz tām rakstīts, un lai izejvielas būtu bez piesārņojuma. Daudzas partijas šādas pārbaudes neiztur un tiek nosūtītas atpakaļ. Zāļu likums paredz, ka regulāras pārbaudes jāveic arī uzņēmumos ārpus ES un ka inspektoriem jāpārbauda iekārtas, noliktavas, laboratorijas un ražošanas procesu dokumentācija. Tādējādi garantējot tā saukto “good manufacturing practice” jeb “labu ražošanas praksi”.

Tas ir gandrīz neiespējams uzdevums. Eiropas Zāļu un medicīniskās aprūpes kvalitātes direktorāts (EDQM) kopumā ir izsniedzis 3500 farmācijas produktu ražošanas sertifikātus firmām no 50 valstīm, veicot tikai dokumentāro pārbaudi. Tajos šī organizācija apliecina, ka tiek ievēroti noteikti kvalitātes kritēriji. Klātienē EDQM inspektori spēj pārbaudīt tikai apmēram 30 uzņēmumus gadā. Nereti šo auditu laikā izrādās, ka ražotāji neievēro kvalitātes vadlinijas. Vai mēģina inspektoros maldināt. 2011. gadā EDQM, pamatojoties uz kvalitātes nepilnībām, kā arī apzinātu ražošanas datu viltošanu, uz laiku apturēja 18 sertifikātu darbību un pilnībā anulēja 14.



Doma par norītu tableti, kas tapusi tādās viltojumu darbnīcās kā šīs – Ķīnā (augšā) un Kolumbijā, uzdzen šermuļus. Viltotāju bandām ir viegli tikt pie lietotām zāļu ražošanas un saiņošanas iekārtām, kuras par izdevīgu cenu var iegādāties internetā. Bandas arvien precīzāk kopē ne vien tabletes, bet arī iepakojumu. Viņi atdarina pat hologrammas, kas ir paredzētas autentiskuma pierādīšanai (pa labi augšā – oriģināls). Kārbiņās ar viltoto hologrammu malārijas līdzekļa halfana vietā bija tikai pretsāpju zāles paracetamols



Tablešu mafijas metodes izgaismo lieta nr. 430 Js 30907/09 Wi, kuru ierosinājusi Potsdamas prokuratūra. Vācijas un citu Eiropas valstu atbildīgās iestādes kopš 2008. gada vāca pierādījumus, un 2011. gada aprīlī 300 muitas izmeklētāji pārmeklēja 40 dzīvokļus un veikalus Vācijā, desmit aizdomās turamie nokļuva izmeklēšanas cietumā.

Viena no plašākajām līdz šim atklātajām viltotāju shēmām no Āzijas ievada viltotus potences un notievēšanas līdzekļus, kuru sastāvs, devas un tīrība ievērojami atšķirās no oficiālajiem ražojumiem. Bīstamos plaģiātus noziedznieki piedāvāja ar tādu interneta lapu starpniecību kā

“pillendienst” un “männerapotheke”. Viņi vervēja vairākus tīmekļa administratorus, kuriem caur savām interneta lapām bija jānovirza potenciālie klienti uz krāpnieku veikaliem, saņemot par to daļu peļņas.

Noliktavās (galvenokārt Čehijā) pasūtītās tabletes tika iesaiņotas, uz aploksnēm uzrakstīti adresāti, tās saliktas kopā paciņās, kuras ar kurjerdienesta starpniecību nogādāja pāri robežai. Pēc tam palīgi mērķa valstī katru atsevišķo sūtījumu nogādāja pastā.

Viltotāji pat izveidoja paši savu “online” apmaksas sistēmu “we-pay”, ar kuras palīdzību iekasēja naudu un pārskaitīja to uz banku kontiem Prāgā un Kipras pilsētā

Limasolā. Šādā veidā tablešu mafija izkrāpa 25 līdz 30 miljonus eiro.

Viagra, jau atkal viagra. Eiropā, Ziemeļamerikā, arī Āfrikā un Tuvajos Austrumos erekcijas uzlabotājs ir visbiežāk viltotais medikaments. 2011. gadā no apgrozības tika izņemti 9,7 miljoni zilo rombiņu pakaļdarinājumu. Vēl ievērojami lielāks skaits varētu būt izsprucis kontrolēm un nokļuvis vīriešu kuņģī. Šķiet, tieši milzīgie ieņēmumu zaudējumi likuši ražotājam “Pfizer” doties uzbrukumā un uzrunāt sabiedrību. Parasti farmācijas koncerni atturas runāt par medikamentu viltošanu, lai atklātībā nonāktu iespējami mazāk krāpšanas gadījumu. Ražotāji baidās, ka klienti varētu zaudēt uzticību viņu produktiem, bet konkurenti izmantot vājās vietas.

“Pfizer” algo savu izmeklētāju komandu, visbiežāk bijušos policijas darbiniekus un muitniekus, kas vajā viltotājus pa visu pasauli un piegādā informāciju valsts iestādēm. Tiklā ietilpst arī trīs tiesu medicīnas laboratorijas, kuras pēta, vai tabletes ir īstas vai viltotas, cik daudz tajās ir aktīvās vielas un vai tā atbilst standartam.

Vendija Grīnēla Anglijas pilsētā Sendvičā vada analītiķu grupu, kas kontrolē Eiropas, Tuvo Austrumu un Āfrikas tirgu. Pieci darbinieki, ieskaitot priekšnieci, ik gadu izpēta 2000 aizdomīgus preparātus. Tos piegādā ne vien firmas izmeklētāji, bet arī policija, farmaceiti un pacienti. Viltotājiem nonākot tiesas priekšā, Sendvičas analītiķi bieži vien tiek pieaicināti kā eksperti.

Šajā rītā ir kārtā kādam viagas paraugam, kuru atsūtījis Izraēlas policija. Viena laborante jau nofotografējusi tabletes visām pusēm, noteikusi garumu, biezumu un svaru. “Bieži jau šai brīdī var redzēt, vai tas ir viltojums,” saka Vendija Grīnēla. “95 procenti pakaļdarinājumu ir lielāki nekā oriģināls.”

Pierādījumus sniedz ķīmiskā analīze, proti, ierīce ar nosaukumu “ATR infrasarkanais spektrofotometrs” – lāzerprintera izmēra kaste. Laborante no tabletes ar asu instrumentu nokasa materiālu, novieto to uz maza dimanta lodziņa. Infrasarkanā

Viltotāju pēdas

Atklātie gadījumi liecina, ka tiek kopēti līdzekļi pret visdažādākajām slimībām. Galvenais, lai tie nestu peļņu

1995. GADS, NIGĒRA

Meningita epidēmijas laikā valsts ziedojumā saņem 88 000 vakcīnu. Noziedznieki ampulas samaina pret viltojumiem, kas nesatur medicīniski aktīvo vielu. Neefektīvie preparāti tiek vainoti 2500 cilvēku nāvē.

1999. GADS, KAMBODŽA

Vismaz 30 cilvēki nomirst pēc pretmalārijas līdzekļa lietošanas, kurš satur vecu, daudz neefektīvāku aktīvo vielu.

2002. GADS, VĀCIJA

Vērīgi pacienti atklāj, ka kāds imūnsupresīvs līdzeklis, tātad zāles, kurām būtu jānovērš transplantēto orgānu atgrūšana, ir ar citādu dizainu. Krāpnieki no nezināma avota lēti iepirkto preparātu viltotā iepakojumā bija iepildinājuši aptieku tiklā.

2003. GADS, ASV

Amerikas Pārtikas un zāļu pārvalde atsauc no apgrozības vairāk nekā 18 miljonus viltotu holesterīna līmeņa pazeminātāja lipitora tablešu.

2004. GADS, KONGO DR

“Ārsti bez robežām” pievērs uzmanību HIV medikamentiem, kuri antivirālu vielu vietā satur līdzekļus pret depresiju.

2006. GADS, ĶĪNA

Policija Šanhajā atklāj viltotāju darbnīcu, kurā tiek izgatavots pretgripas līdzeklis “Tamiflu”. Tiek konfiscēti vairāk nekā 400 kilogrami gatavā viltojuma un 46 tonnas izejvielu.

2008. GADS, BEĻĢIJA

Muitnieki Briseles lidostā konfiscē vairāk nekā divus miljonus viltotu pretšāpju līdzekļa “Tramal” un malārijas zāļu “Fansidar” tablešu. Lielās somās sapaķotie medikamenti bija ceļā no Indijas uz Āfriku.

2009. GADS, FILIPĪNAS

Sanpedro pilsētā varas iestādes pārtver gripas vakcīnas 70 000 eiro vērtībā. Injekciju sastāvā ir tikai destilēts ūdens.

2010. GADS, TANZĀNIJA

Ierēdņi konfiscē 1,2 miljonus antibiotiskā līdzekļa “Gentamycin” ampulu. Uz viltojumu norāda fakts, ka uzrakstu uz etiķetēm var viegli nodzēst.

2012. GADS, ASV

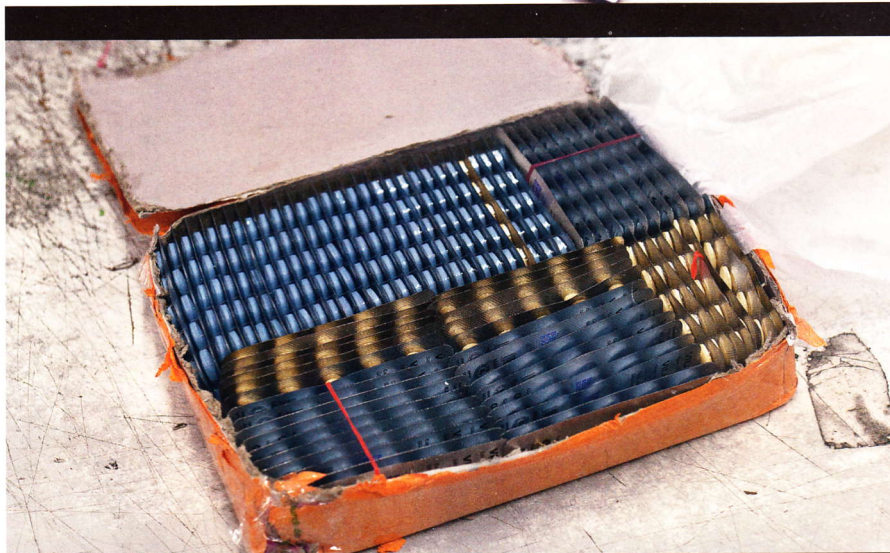
Pārtikas un zāļu pārvalde brīdina par neefektīvām pretvēža medikamenta “Avastin” kopijām. Līdzeklis Amerikas Savienotajās Valstīs nokļuvis pa samudzinātu ceļu caur Ēģipti, Šveici, Dāniju un Lielbritāniju.

gaisma aptausta paraugu, izraisot molekulu vibrāciju. Uz monitora zibenīgi iezīmējas kalni un ielejas – ķīmiskie pirkstu nospiedumi. Laborante blakus atver likni ar oriģinālu, un iekārta vienā sekundē aprēķina sakritības pakāpi ar “Pfizer” produktu: 64 procenti. “Preparāta sastāvā tiešām ir “Viagras” aktīvā viela sildenafilis,” skaidro Grīnēla, “bet tikai nelielā daudzumā.” Atkal viens plāgiāts. Šajā gadījumā Izraēlas policijai pietiek ar šo informāciju.

Viltotāji kopējot jau sen vairs neaprobežojas tikai ar “Pfizer” bestselleriem. Viņi vilto arī līdzekļus holesterīna līmeņa samazināšanai, Pārkinsona preparātus, malārijas un pretspāju zāles. Vendija Grīnēla stāsta šausmu stāstus par viagru, kura nokrāsota zila ar printera tinti, par pretspāju tabletēm, kuru dzeltenais apvalks sastāvējis no svīnu saturošas krāsas, ar kuru parasti tiek marķētas ielu līnijas. Un par holesterīna līmeni pazeminošu preparātu ar antibiotiķi sastāvā.

Laboratorijas vadītāja ir ievērojusi, ka viltoto preparātu iepakojums kļūst arvien nevainojamāks. Sevišķi labi viņa atceras malārijas līdzekļa pakaldarinājumu, kurš bija parādījies Tanzānijā. “Kārbiņas bija kopētas ideāli. Uz tām bija pareizie partijas numuri un derīguma termiņš.” Ārēji nevainojami. Vienīgi tabletēs bija pārāk maz aktīvās vielas. Tas bija sevišķi nodevīgs uzbrukums cilvēku veselībai un dzīvībai, jo viltots bija preparāts, kuruniecīgo blakņu dēļ lieto tieši grūtnieces. “Mums nav grūti noskaidrot, vai tabletes ir viltotas,” saka ķīmiķe. “Grūti ir noskaidrot, kas tieši tajās ir iekšā.” Šis uzdevums ir īsts analītiķu profesionalitātes izaicinājums. Vislabprātāk viņi izmantotu visus līdzekļus un sadalītu tabletes pa ķīmiskajām sastāvdaļām, diemžēl tas prasītu vairākas nedēļas. Tam parasti nepietiek laika, un arī zāļu firmai nav vajadzīgs nekas vairāk kā tiesai derīgs pierādījums, ka produktu radījuši viltotāji.

“Būtībā mēs tikai maksimāli ātri pārbaudām paraugus,” saka Vendija Grīnēla. un balsī ir saklausāma nožēla par to, ka viņai netiek dota iespēja izmantot visus amata instrumentus.



Muitnieki ar laiku iemanās sajūst, kurā pasta sūtījumā ir nelegāli medikamenti. Plāksnītes ar “Viagras” kopijām (šoreiz no Indijas) aploksnēs parasti ir bez kārbiņām un lietošanas pamācībām. Konfiscētie preparāti beigās nokļūst atkritumu sadedzināšanas iekārtā



Ko ar tiem var panākt, nodemonstrēja starptautiska ārstu un zinātnieku komanda, pētot malārijas medikamentus no Dienvidaustrumāzijas. Unikālo vērīgo pētījumu koordinēja Pols Ņūtons no Oksfordas universitātes. Tropu medicīnas speciālists strādā Laosas galvaspilsētas Vjenčanas slimnīcā un redz, ka arī kolēģi

īpaši skrupulozi. Viņi izšķīdināja tabletes un vadīja mikstūru pa tievām caurulītēm, atdalīja ingredientus citu no cita un noteica katra daudzumu. Viņi izdalīja no vielām elektronus, šādā veidā radušos jonus sūtīja cauri elektriskajam laukam un sašķiroja pēc lielumiem. Tas ļāva veikt vēl sīkāku preparāta sastāva analīzi. Viņi

uz ziemeļiem no Laosas un Vjetnamas robežas.

Izpētot tablešu sastāvā esošās minerālvielu piedevas, zinātnieki ievēroja, ka visas Vjetnamā konfiscētās tabletes satur vienu un to pašu smalka maluma kaļķi. Tāda veida kaļķis tiek iegūts vienīgi karjeros uz rietumiem no Ķīnas pilsētas Naņninas, netālu no Vjetnamas robežas.

Bruņojies ar iegūtajiem pierādījumiem, Interpola ģenerālsēkretārs Ronalds Nobls 2006. gadā devās un Pekinu. Ķīnas Sabiedrības drošības ministrija nekavējoties uzsāka izmeklēšanu un apcietināja trīs vīriešus, kuri bija iesaistīti nelegālajā tirdzniecībā, tomēr rūpnīcu atrast tā arī neizdevās.

Pētījums, kurš kļuva slavens ar nosaukumu "Operācija Jupiters", pierāda, ka iespējams ir viss. Diemžēl tas nav piemērots viltojumu lavīnas ierobežošanai. Pārāk dārgs, sarežģīts un lēns. Bet ko darīt? Vairāk policijas reidu, pastiprināta muitas kontrole, privātas izmeklētāju komandas – procesa pārzinātāji ir pārliecināti, ka ar to vien nepietiek.

"Ir nepieciešamas vairākas paralēlas darbības," apgalvo Pols Ņūtons. Viņš liek uzsvāru uz efektīvām zaļu kontroles iestādēm, kuru kompetence ir noteikta likumā, kuras atbalsta pie varas esošie politiķi, kurās strādā pietiekams skaits darbinieku un kuras var arī pārbaudīt tablešu un pilienu kvalitāti. Jo izrādās, ka pat tā ir problēma: no 47 malārijas skartām Āfrikas valstīm tikai trijās ir laboratorijas, kuras vispār spēj veikt zaļu ķīmisko analīzi. Vēl viena kategoriska tropu medicīnas speciālista prasība ir nodrošināt cilvēkiem pieeju dzīvībai svarīgiem medikamentiem par saprātīgu cenu vai pat bez maksas. Tas "iedragātu viltotāju biznesu un mazinātu viņu finansiālo stimulu".

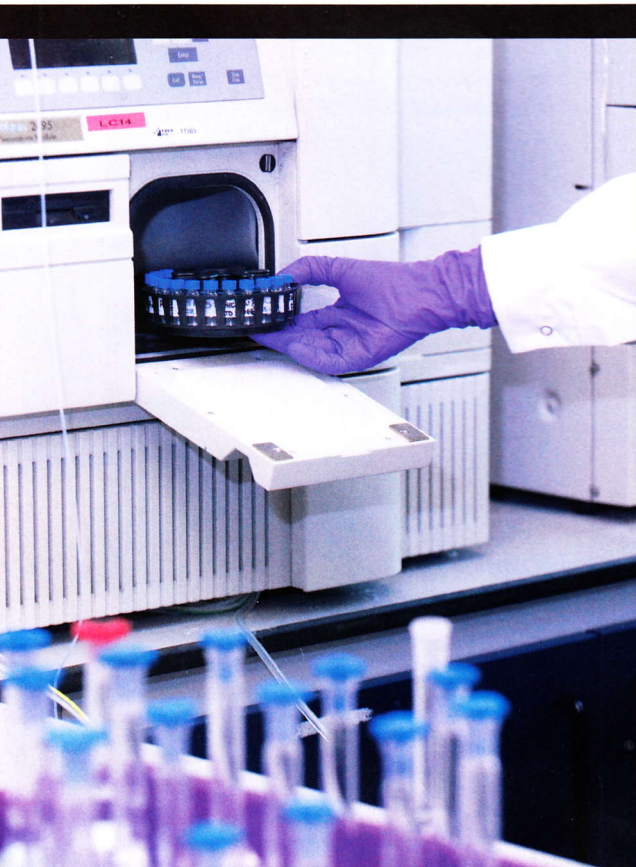
Ņūtonam un viņa kolēģiem ir vēl kāda piebilde: lai kriminālvajāšana būtu iespējama arī aiz attiecīgās valsts robežām un noziedzniekus varētu saukt pie atbildības Starptautiskajā krimināltiesā Hāgā, viltojumus būtu nepieciešams nodēvēt par to, kas tie patiešām ir, proti, "noziegums pret cilvēci".

AUGU PUTEKŠŅI UN KAĻĶA PUTEKĻI ĻAUJ ATKLĀT VILTOJUMA IZCEĻSMES VIETU

Vjetnamā, Kambodžā un Birmā sastopas ar arvien lielāku viltojumu skaitu. Īpaši bieži viņš atrod kopijas šobrīd efektīvākajam malārijas preparātam uz aktīvās vielas artemisinīna bāzes. Ņūtons ir noraizējies: ja malārijas izraisītājiem pret šo medikamentu izveidosies rezistence (jo pārāk maza deva tos nenogalina), "tad tā ietekme uz iedzīvotāju veselību tropu reģionā būs katastrofāla". No 1999. līdz 2006. gadam ārsti šajās četrās valstīs ievāca gandrīz 400 paraugus. Dažus no tiem zinātnieki ASV, Jaunzēlandē un Kanādā analizēja

bombardēja samaltas tabletes ar rentgena stariem un noteica, kādi minerāli tikuši pievienoti kā pildviela.

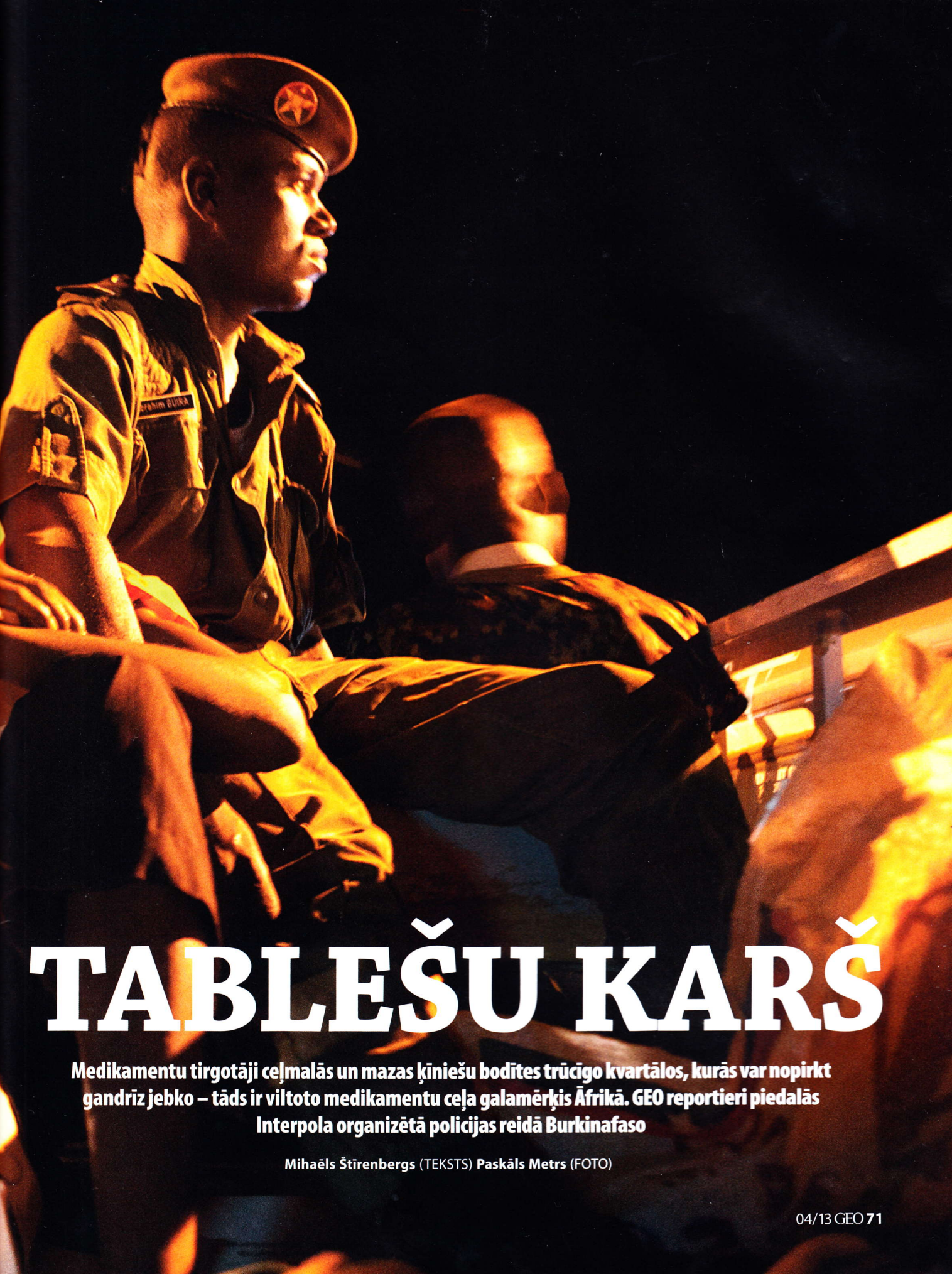
Lai noskaidrotu viltojumu izcelsmes vietu, tiesu medicīnas eksperti izmantoja īpaši neparastu metodi: viņi identificēja tabletēs iestrādātos augu putekšņus. Atarstie egļu, priežu, alksņu un kārķu putekšņi norādīja uz mērenu klimatu – tāds valda Dienvidaustrumāzijas ziemeļu daļā. Pterokāriju un hikoriju putekšņi vēl detalizētāk iezīmēja reģionu, kurā vajadzētu atrasties viltotāju darbnīcai: Dienvidķīna,



Lai pārtvertu viltojumus, farmācijas produktu ražotājs "Pfizer" Anglijas pilsētā Sendvičā uztur tiesu medicīnas laboratoriju. Aizdomīgās tabletes šeit tiek saberztas pulverī, kuru izšķīdina un kura sastāvu pēc tam nosaka hromatogrāfā







TABLEŠU KARŠ

Medikamentu tirgotāji ceļmalās un mazas ķīniešu bodītes trūcīgo kvartālos, kurās var nopirkt
gandrīz jebko – tāds ir viltoto medikamentu ceļa galamērķis Āfrikā. GEO reportieri piedalās
Interpola organizētā policijas reidā Burkinafaso

Mihaēls Štīrenbergs (TEKSTS) Paskāls Metrs (FOTO)

policistiem, kuri uzspilēti smaida, it kā cenšoties mikstināt pieaugošās puļa dusmas. Ilo vienreiz pietiek. Viņš izlēmīgi nospiež tirgotāju pie zemes: “Les menottes!” Viņa vīriem jāsaslēdz tas tips rokudzelžos.

Iekāpis mersedesā, komisārs uzelpo: “Par mata tiesu. Ļaudis ielās ir noskaņoti pret policistiem. Un dīleris zina: jo lielāks būs pūlis, jo mazāk cerību kruķiem. Vēl piecas minūtes, un mums būtu jābēg.”

46 gadus vecais kriminālpolicijas šefs izskatās labā formā. Agrāk viņš bija vārtis sargs Burkinafaso futbola līgā, un šķiet, ka arī operāciju “Kobra” Ilo uztver kā sporta spēli: “Tiem blēžiem ir jāredz, cik izlēmīgi mēs esam. Mūsu mērķis ir iebiedēt.”

Tas, protams, rada jautājumu par lietotās taktikas jēgu. Arestētie siktirgotāji

PREPARĀTI AR VELOSIPĒDU CAUR KRŪMIEM TIEK PĀRVESTI PĀRI ROBEŽAI

(Bobo operācijas laikā tādu būs 15) ir mazas zivis, kas mēnesī gūst 200 līdz 300 eiro lielu peļņu. Smieklīgi, salīdzinot ar miljoniem, kurus ienes viltotāju un vairumtirgotāju bizness.

Par kontrabandas shēmām Ilo ir labi informēts. Lielākā daļa preču, apmēram 80 procenti, nākot no “Nigeria Connection”, paskaidro komisārs. Nigērija tiek uzskatīta par Rietumāfrikas viltoto medikamentu tirgus centru. Vairākums preparātu

tiek ražoti Ķīnā un Indijā, bet valstī ievesti, uzpērkot muitniekus. No Nigērijas prece tiek izdalīta – paslēpta kravas mašīnās vai caur krūmiem pārvesta pāri robežai ar velosipēdu. “Kontrabandisti strādā vairumtirgotāju labā, kuri uztur tiešu kontaktu ar piegādātājiem Nigērijā,” Ilo stāsta. Āfrikā krāpnieki ar neīstām zālēm apgroza simtiem miljonus eiro.

Vai, ņemot vērā šādus mērogus, piecpadsmit “tabliers” arestēšana Bobo var





kādu iebiedēt? Kā ir ar cīņu pret vairumtirgotājiem? Kāpēc “Kobra” neuzbrūk Bobo “grand marché”? Lielā tirgus sirdī, trīs kvartālu attālumā no galvenā policijas komisariāta, atrodas noliktavas, kurās glabājas tonnām viltotu medikamentu. “Mēs precīzi zinām, kur tās ir,” apstiprina komisārs. “Tikai mēs tur netiekam klāt. Cilvēki mūs nolīnčotu.”

Nelegālais medikamentu tirgus palīdz izdzīvot milzīgam skaitam vistrūcīgāko cilvēku – pat ja tā ir tikai kabatas nauda par sīkiem pakalpojumiem un noslēpumu neizpaušanu. Tautā tablešu mafiozi tiek saukti

par “grands frères”. Lai lielos brāļus aizstāvētu no policijas, tirgus ļaudis apkārt zāļu lieltirgotāju noliktavām izveido dzīvo sienu.

Situāciju vēl vairāk sarežģījuši nemieri. Ilgu laiku Burkinafaso tika uzskatīta par Āfrikas paraugvalsti, draudzīga, miermīlīga, īsts pretstats Nigērijai. Tomēr 2011. gada februārī no vardarbīgas izturēšanās nomira kāds skolnieks, kurš sīka pārkāpuma dēļ bija nonācis policijas uzraudzībā. Tas nebija pirmais gadījums, taču tieši šis uzpūta vardarbības uguni, kas no provinces pārmetās uz galvaspilsētu. Tika dedzināti policijas iecirkņi un villas. Bija arī upuri,

tostarp policijas rindās. “Tagad mēs nevaram atļauties tirgus ļaužu sacelšanos pret policistiem,” uzsver Ilo.

Nākamajā rītā 15 “tabliers” tiek nopratināti. Vecākajam ir 33 gadi, viņu sauc Kabore Idrisa. Virietis saņemts ciet jau trešo reizi un nojauš, kas viņu gaida: “Nekas. Viņi mani palaidīs vaļā.”

Šajā rītā omu vīram bojā nevis bailes no cietuma, bet gan garām palaistā peļņa: “Man nav nekādu iekrājumu. Nu man būs jāaizņemas nauda jaunu tablešu iegādei. Par laimi, mums palīdz “grands frères”.”

Tātad Kabore un 14 viņa kolēģi rīt atkal stāvēs ielas malā. Ar galdiņu un bīstamām tabletēm pilnu maišeli.

“LIELIE BRĀĻI” NEAIZSKARAMI SĒŽ TIRGUS VIDŪ

VAGADUGU, pēc divām dienām. Operācija “Kobra” Burkinafaso tuvojas noslēgumam. Vai šoreiz tiks dots trieciens lielajiem brāļiem? Nē, atkal nē. Pikaps apstājas

Policisti centrālajā iecirknī nopratina arestētos, kuri ielas malā tirgoja aizdomīgas tabletes. Par viltoto zāļu biznesa centru tiek uzskatīta Nigērija. Kādā Lagosas noliktavā sakrauti no apgrozības izņemtie medikamenti

tirgus malā pie ķīniešu bodiņu rindas. Policisti iebrūk iekšā, un no būdas steigšus izbirst daži klienti. Paliek tikai madame Liu Kaimi no Šanhajas, kura Sāhelā dzīvo kopš 2002. gada. Veikaliņš izskatās kā pa taisno pārcelts Āfrikā no madame dzimtenes: zobu pastas, ziepes, plastmasas rotaļlietas un ķīniešu ārstniecības brīnumi – žeņšens un tīģerziede, uz etiķetēm tikai hieroglifi.

Liu kundze stostās lauzītā franču valodā, neviens viņā neklausās. Kādā brīdī viņa sāk raudāt, bet nekas nelīdz. Policisti iztukšo plauktus, košās preces sabirst 50 litru maisos. Liu izmisumā tver pēc mobilā telefona un grib zvanīt kādam ķīniešu kolēģim, taču tas šobrīd nevar runāt, jo arī pie viņa ir policija. Operācijas “Kobra” sarakstā ir deviņi ķīniešu veikali, visas vienības vēlāk ziņos, ka “pretošanās nav notikusi”.

Tas arī bija paredzams. Liu kundzes bodītes priekšā izrādē noskatās pulciņš ziņkārīgo. Taču neviens neizrāda dusmas pret policiju. Jo ķīnieši nav vietējie un viņiem tirgotāju aprindās ir slikta slava.

Piebrauc policijas automašīna, maisi no Liu Kaimi veikaliņa tiek sakrauti pikapa aizmugurē. Tur tagad kaudzē krājas konfiscēti... kas tie tādi ir?

NĀKAMAJĀ RĪTĀ Burkinafaso policijas priekšnieks ģenerālis Pols Sondo tikumības policijas pagalmā sagaida baru ar žurnālistiem. Uz plēves gabala, kas noklāts starp pēdējā negaisa pelņķēm, paceļas konfiscēto mantu kalns. Pašā virsotnē – trauki ar alkoholā peldošiem bruņrupučiem un čūskām. Zem tiem sakrauti maisi ar ķīniešu precēm no Vagadugu, bet



apakšā rēgojas raiba “tabliers” zāļu iepakojumu kaudze.

Svinīgs noskaņojums. Pasaules medikamentu viltotāju kara Āfrikas frontē ir uzvarēta viena kauja. “Uzvara,” uzsver ģenerālis Sondo. Viņa bilance? “Divarpus tonnu konfiscētu medikamentu! No tām 900 kilogrami no Bobodjulaso un 1,9 tonnas no Vagadugu.”

Sondo skaidro savu nākotnes stratēģiju: neesot nekādas jēgas “tabliers” slodzīt cietumā. Tā vietā esot jāuzliek pamatīgi naudas sodi. 20 miljoni CFA franku (30 000 eiro) par viltotu zāļu tirgošanu. Esot jāizveido supervienība. Un, pirmkārt, esot jāizglīto iedzīvotāji par viltotu medikamentu briesmām.

“Dodiet mums trīs līdz piecus gadus,” saka ģenerālis, “un jūs vairs Burkinafaso neatradīsiet nevienu no šim viltotajām zālēm. Mēs šajā karā varam uzvarēt!”

Tiešām? Kāds farmaceits no Bobo ir noskaņots pesimistiski: “Policija nevar uzvarēt šajā cīņā, kamēr nebūs politiķu atbalsta. Un tam, ka atbalsta nav, ir tikai viens izskaidrojums: lielās zivis arī nopelna. Iespējams, pat visvairāk.”

Dažas dienas vēlāk Interpols paziņos: rēķinot visas operācijā “Kobra” iesaistītās valstis, policisti no apgrozības ir izņēmuši vairāk nekā desmit tonnas zāļu un apcietinājuši vairāk nekā 100 aizdomās turamo. ■

■ ■ ■ *GEO* reportieris MIHAĒLS ŠTĪRENBERGS, 59, un fotogrāfs PASKĀLS METRS, 57, pēc pašu pieredzes zina nelegālo medikamentu tirdzniecības apjomus. Viņi ir bijuši vairākās Āfrikas valstīs un daudzos ciematos redzējuši standus, kuros siktirgotāji pārdod aizdomīgas tabletes.